

Warszawa, dnia 10 maja 2019 r.

Stanowisko
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych

Wnioskiem z dnia 8 kwietnia 2019 r. P. F. aplikant radcowski zwrócił się do Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu powołanej przez Krajową Radę Radców Prawnych z prośbą o zajęcie stanowiska w zakresie obowiązku zachowania tajemnicy aplikanta radcowskiego.

I. Opis stanu faktycznego:

Wnioskodawca, będąc aplikantem radcowskim, pozostawał w zatrudnieniu w kancelarii adwokackiej i w związku z tym świadczył wraz ze swoim pracodawcą adwokatem pomoc prawną związaną z zakupem przez klienta lokalu. Z opisanego przez wnioskodawcę stanu faktycznego wynika, że był on zatrudniony od czerwca 2018 r. przez adwokata na stanowisku doradcy prawnego. Od 2018 r. wnioskodawca jest aplikantem radcowskim. Od czerwca do listopada 2018 r. aplikant zajmował się wraz z pracodawcą w obsłudze prawnej polegającej na przedstawianiu wariantów rozwiązań, bieżących konsultacjach, pośredniczeniu w kontaktach z notariuszem, udział w czynności notarialnej z klientem. Obecnie wobec tego klienta toczy się postępowanie przygotowawcze. Klient złożył już wyjaśnienia w ramach tego postępowania. Aplikant radcowski, podobnie jak jego pracodawca zostali wymienieni w tych wyjaśnieniach jako świadkowie. W sprawie tej kwestionuje się czynność notarialną. W związku z tym w ocenie wnioskodawcy istnieje wysokie prawdopodobieństwo jego przesłuchania w toczącym się postępowaniu przygotowawczym w charakterze świadka i dlatego też pojawiają się wątpliwości, czy będąc doradcą prawnym zatrudnionym w kancelarii adwokackiej, wnioskodawca będący jednocześnie aplikantem radcowskim zobowiązany jest do zachowania tajemnicy radcowskiej i w jakim zakresie.

Mając na względzie przytoczony powyżej stan faktyczny przedstawiono Komisji następujące pytania:

- 1) Czy w świetle ustawy o radcach prawnych i Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, wnioskodawca zobligowany jest do zachowania tajemnicy informacji pozyskanych w związku ze świadczeniem pomocy prawnej w postępowaniu przygotowawczym, jak również przed sądem?
- 2) Czy aplikant radcowski może odmówić składania zeznań na okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy radcowskiej na podstawie art. 180 § 1 Kodeksu postępowania karnego?
- 3) Jeśli odpowiedź na pytanie drugie jest pozytywna, to czy w razie zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy przez sąd, wnioskodawca powinien złożyć zażalenie?
- 4) Czy ewentualne wyjawienie informacji nie naraża adwokata będącego pracodawcą wnioskodawcy na zarzut nieprzestrzegania art. 19 Zbioru Zasad Etyki

Adwokackiej i Godności Zawodu, zgodnie z którym adwokat podlega obowiązkowi zobowiązania swoich współpracowników oraz personelu i wszelkich osób zatrudnionych przez adwokata podczas wykonywania działalności zawodowej do przestrzegania obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej?

- 5) Czy w tym zakresie może mieć zastosowanie do aplikanta radcowskiego tajemnica obrończa zgodnie z art. 178 pkt 1 K.p.k.?

II. Przepisy prawa stanowiące podstawę rozważań prawnych oraz stanowiska Komisji:

- 1) art. 180 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987 z późn. zm.), przywoływanej dalej jako K.p.k.,
- 2) art. 178 K.p.k.,
- 3) art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2115 z późn. zm.),
- 4) art. 1 i art. 3 ust. 3 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego stanowiącego załącznik do uchwały nr 3/2014 Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, przywoływanego dalej jako KERP.

III. Zakres podmiotowy tajemnicy radcowskiej

Tajemnica radcowska należy do grupy tajemnic zawodowych, z którymi przepisy prawa wiążą określone wymagania wobec osób zobowiązanych do ich zachowania oraz konsekwencje prawne ich naruszenia. Tajemnica zawodowa radcy prawnego stanowi obok niezależności radcy prawnego fundament należytego wykonywania zawodu oraz zaufania publicznego do osób wykonujących zawód radcy prawnego. Dlatego też prawo przewiduje odpowiednio poważne konsekwencje naruszenia tajemnicy radcowskiej, włącznie z odpowiedzialnością karną. Sankcje za naruszenie tajemnicy radcowskiej wynikają również z przepisów prawa samorządowego regulujących odpowiedzialność za naruszenie zasad etyki zawodowej.

W kontekście pytań sformułowanych we wniosku o zajęcie stanowiska przez Komisję, istotne znaczenie ma ustalenie zakresu podmiotowego tajemnicy radcowskiej. Nie może budzić wątpliwości, że tajemnicą zawodową radcy prawnego nie są związani wyłącznie radcowie prawni. Przede wszystkim bowiem tajemnica radcy prawnego wiąże także aplikantów radcowskich. Jak wynika z art. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, postanowienia Kodeksu stosuje się odpowiednio do aplikantów radcowskich.

Aplikanci radcowscy mogą zastępować radcę prawnego przy wykonywaniu czynności zawodowych. Nie może być wątpliwości, że w takim wypadku aplikant wykonuje czynności zawodowe radcy prawnego. Jest to więc równoznaczne z wykonywaniem zawodu radcy prawnego. Z art. 64 ust. 1 ustawy o radcach prawnych wynika *expressis verbis*, że odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają radcowie prawni aplikanci radcowscy. Odpowiedzialność ta dotyczy postępowania sprzecznego z prawem (w tym również ustawą o radcach prawnych), zasadami etyki radcy prawnego lub godnością zawodową, bądź za naruszenie swych obowiązków zawodowych. Skoro ustawodawca na równi stawia odpowiedzialność dyscyplinarną związaną z działalnością zawodową radców prawnych i aplikantów radcowskich, to nie ma wątpliwości, że działalność zawodowa aplikanta

radcowskiego w zakresie obejmującym świadczenie pomocy prawnej stanowi przejaw wykonywania czynności mieszczących się w zakresie przedmiotowym zawodu radcy prawnego. W zakresie i na zasadach określonych w ustawie o radcach prawnych, aplikanci radcowscy dopuszczeni zostali do wykonywania czynności zawodowych radcy prawnego. Z art. 3 ust. 3 KERP wynika, że radca prawny odpowiada dyscyplinarnie także za czyn popełniony po wpisaniu go na listę aplikantów radcowskich. Oznacza to, że nawet zmiana statusu zawodowego spowodowana wpisem na listę radców prawnych nie wpływa na odpowiedzialność dyscyplinarną za czyny popełnione przed wpisem na listę radców prawnych ale po wpisaniu na listę aplikantów radcowskich. Można powiedzieć, że odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają członkowie samorządu radców prawnych, zarówno radcowie prawni jak i aplikanci radcowscy. Art. 1 KERP odwołując się do przepisów odrębnych, stanowi że postanowienia KERP stosuje się także do prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie odpowiadającym czynnościom zawodowym radcy prawnego.

Powyższe ustalenia prowadzą do wniosku, że ilekroć aplikant radcowski wykonuje czynności zawodowe radcy prawnego, podlega przepisom ustawy o radcach prawnych, Kodeksu etyki radcy prawnego oraz Regulaminu wykonywania zawodu radcy prawnego. Ewentualne naruszenia powyższych przepisów skutkować mogą odpowiedzialnością dyscyplinarną, która może nastąpić zarówno przed, jak i po wpisaniu na listę radców prawnych.

IV. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym

Odpowiadając, w świetle ustaleń poczynionych powyżej na pytanie pierwsze, należy przyjąć, że wnioskodawca jest zobligowany do zachowania tajemnicy informacji pozyskanych w związku ze świadczeniem pomocy prawnej zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak również przed sądem. Zastosowanie znajdują tutaj zasady zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej wynikającej z art. 180 § 2 K.p.k. Co ważne, przywołany przepis nie posługuje się wprost pojęciem radcy prawnego lub osoby wykonującej zawód radcy prawnego. Adresatami tego przepisu są bowiem osoby obowiązane do zachowania tajemnicy m.in. radcy prawnego. Tajemnica zawodowa wiążąca aplikanta radcowskiego obejmuje wiadomości uzyskane zarówno w czasie pracy zawodowej mającej związek z czynnościami pomocy prawnej, jak i w czasie szkolenia praktycznego (np. u patrona, w kancelarii radcy prawnego a także przy zastępowaniu radcy prawnego w procesie) – zob. *Zenon Klatka, Sławomir W. Ciupa, Krystyna Stoga w: Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania pod red. Arkadiusza Berezy, wydanie 5 uzupełnione, Warszawa 2015, str. 327/328.*

W kwestii możliwości odmowy składania zeznań na podstawie art. 180 § 1 K.p.k. wypada przypomnieć, że zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej radcy prawnego do dnia 31 sierpnia 2000 r. było uregulowane w art. 180 § 1 K.p.k., co sprawiało, że organem uprawnionym do zwolnienia radcy prawnego z obowiązku zachowania tajemnicy radcy prawnego był zawsze prokurator. W wyniku nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 62, poz. 717) tajemnica radcy prawnego została zrównana z tajemnicą adwokata. W związku z tym, do zwolnienia radcy prawnego z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej konieczne jest łączne spełnienie warunków przewidzianych w art. 180 § 2 K.p.k. Ponadto w każdej fazie

postępowania, w tym również w ramach postępowania przygotowawczego organem właściwym do zwolnienia z tajemnicy radcy prawnego jest sąd. Zasady te w równym stopniu dotyczą radców prawnych, jak i aplikantów radcowskich. Tak więc aplikant radcowski nie może zostać przesłuchany na okoliczności faktyczne objęte tajemnicą zawodową radcy prawnego bez zwolnienia przez właściwy sąd z obowiązku zachowania tej tajemnicy.

Gdyby jednak sąd zwolnił radcę prawnego z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, obowiązkiem takiego radcy prawnego jest złożenie zażalenia na postanowienie sądu I instancji. Zdaniem Komisji, należy przyjąć, że identyczny obowiązek spoczywa na aplikancie radcowskim.

V. Kwestia oceny obowiązków związanych z tajemnicą adwokacką

W zakresie pytania czwartego należy odmówić udzielenia odpowiedzi, gdyż stanowisko w tej sprawie wykraczałoby poza zakres zadań Komisji, gdyż zakres ten obejmuje udzielanie opinii, wyjaśnień i interpretacji w sprawach związanych z wykonywaniem zawodu radcy prawnego na żądanie radców prawnych, organów samorządu radców prawnych, organów administracji publicznej, organów wymiaru sprawiedliwości, pracodawców i klientów. Pytanie dotyczy zaś kwestii związanej z wykonywaniem zawodu adwokata a nie radcy prawnego.

Powyższego stanowiska nie zmienia ujęcie tego pytania jako mającego na celu ocenę wpływu ewentualnego naruszenia tajemnicy zawodowej przez aplikanta radcowskiego na odpowiedzialność dyscyplinarną adwokata będącego pracodawcą takiego aplikanta.

VI. Tajemnica obrończa

Nie jest do końca jasne, czy pytanie piąte dotyczy wyłącznie stanu faktycznego stanowiącego podstawę wniosku o zajęcie stanowiska przez Komisję, czy też dotyczy w ogóle zastosowania przepisu art. 178 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego do aplikanta radcowskiego. Ewentualna negatywna odpowiedź w tym drugim zakresie wykluczałaby potrzebę rozstrzygnięcia powyższej kwestii w pierwszym ze wskazanych zakresów. Odpowiedź na pytanie dotyczące stosowania do aplikantów radcowskich przepisu dotyczącego tajemnicy obrończej musi być pozytywna. Obrońcą jest osoba ustanowiona lub wyznaczona oskarżonemu w celu świadczenia mu pomocy prawnej spośród osób uprawnionych do tego według przepisów ustawy o adwokaturze lub ustawy o radcach prawnych (art. 82). Podmiotem zakazu jest też aplikant adwokacki lub radcowski, jeśli zastępował adwokata lub radcę prawnego w charakterze obrońcy (*Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 162-296, WKP 2019 za pośrednictwem SIP LEX*).

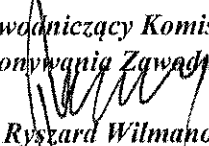
Konieczne staje się zatem skonfrontowanie przedstawionego przez wnioskodawcę stanu faktycznego z hipotezą normy wynikającej z art. 178 pkt 1 K.p.k. Jak wynika z treści wniosku, od czerwca do listopada 2018 r. aplikant zajmował się wraz z pracodawcą w obsłudze prawnej polegającej na przedstawianiu wariantów rozwiązań, bieżących konsultacjach, pośredniczeniu w kontaktach z notariuszem, udziale w czynności notarialnej z klientem. Wszystkie wskazane czynności wykonywane były w zakresie prawa cywilnego. Czynności te nie miały w czasie ich wykonywania jakiegokolwiek związku z postępowaniem karnym. Późniejsze wszczęcie postępowania karnego dotyczącego tych czynności nie powoduje zmiany charakteru czynności zawodowych wykonywanych zarówno przez aplikanta radcowskiego, jak i przez jego pracodawcę. Jak wskazano powyżej obrońcą jest osoba ustanowiona lub wyznaczona oskarżonemu w celu świadczenia mu pomocy prawnej spośród osób uprawnionych do tego

karnym. Późniejsze wszczęcie postępowania karnego dotyczącego tych czynności nie powoduje zmiany charakteru czynności zawodowych wykonywanych zarówno przez aplikanta radcowskiego, jak i przez jego pracodawcę. Jak wskazano powyżej obrońcą jest osoba ustanowiona lub wyznaczona oskarżonemu w celu świadczenia mu pomocy prawnej spośród osób uprawnionych do tego według przepisów ustawy o adwokaturze lub ustawy o radcach prawnych (art. 82). Dlatego też w stanie faktycznym przedstawionym w treści wniosku o zajęcie stanowiska przez Komisję należy stwierdzić, że brak jest podstaw do zastosowania w tym przypadku przepisu art. 178 pkt 1 K.p.k. jako odnoszącego się wyłącznie do tajemnicy obrończej.

VII. Wnioski końcowe:

- 1) Aplikant radcowski zobowiązany jest do zachowania tajemnicy zawodowej na takich samych zasadach jak radca prawny. Dotyczy to również zachowania tajemnicy radcowskiej w postępowaniu karnym, zarówno na etapie postępowania sądowego, jak i w postępowaniu przygotowawczym.
- 2) Aplikant radcowski nie powinien być przesłuchiwany na okoliczności związane z wykonywaniem czynności zawodowych radcy prawnego bez stosownego prawomocnego orzeczenia sądu zwalniającego go z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Gdyby jednak do takiej sytuacji miało dojść, aplikant radcowski powinien powołując się na art. 180 § 2 K.p.k. odmówić składania zeznań na okoliczności związane z wykonywaniem czynności zawodowych do czasu prawomocnego zwolnienia przez sąd z obowiązku zachowania tajemnicy.
- 3) W przypadku zwolnienia aplikanta radcowskiego przez sąd z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, obowiązkiem aplikanta radcowskiego jest złożenie zażalenia na postanowienie sądu I instancji w tym przedmiocie.
- 4) Komisja Etyki i Wykonywania Zawodu powołana przez Krajową Radę Radców Prawnych nie posiada kompetencji do oceny zachowania adwokata, choćby w abstrakcyjnie ujętym stanie faktycznym, z punktu widzenia zgodności tego zachowania z zasadami określonymi w Zbiorze Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeksie Etyki Adwokackiej). Nie posiadając stosownej kompetencji, Komisja zmuszona jest odmówić dokonania oceny czy ewentualne wyjawienie informacji w toku postępowania karnego – choćby przez aplikanta radcowskiego - nie naraża adwokata będącego pracodawcą aplikanta na zarzut nieprzestrzegania art. 19 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu.
- 5) Aplikant radcowski, który zajmował się wraz z pracodawcą wykonującym zawód adwokata obsługą prawną polegającą na przedstawianiu wariantów rozwiązań, bieżących konsultacjach, pośredniczeniu w kontaktach z notariuszem, udziale w czynności notarialnej z klientem, z uwagi na fakt, że czynności te wykonywane były w zakresie prawa cywilnego nie korzysta i nie podlega tajemnicy obrończej uregulowanej w art. 178 pkt 1 K.p.k.

Opracował:
r. pr. Tomasz Głębocki

Przewodniczący Komisji
Etyki i Wykonywania Zawodu KRRP

r. pr. Ryszard Wilmanowicz

